

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА

ISSN 2311-2409 (Print)

ISSN 2412-2009 (Online)

DOI: 10.28925/2311-2409.2024.41

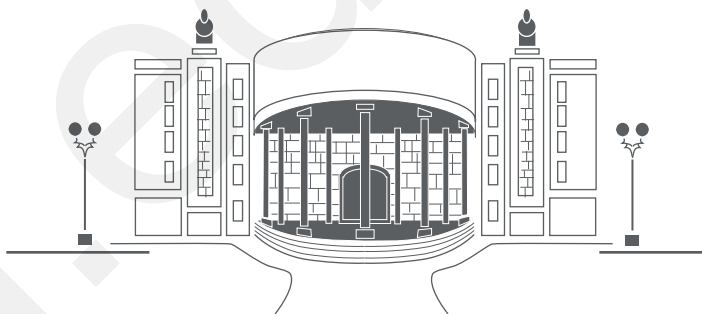
Педагогічна ОСВІТА:

теорія і практика

Pedagogical Education:
Theory and Practice

Психологія
Педагогіка

Psychology
Pedagogy

Збірник
наукових праць

№41 (1) • 2024

Рік заснування — 2001
Виходить двічі на рік

The year of foundation — 2001
Frequency: semi-annual

Київ • 2024

ЗАСНОВНИК

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Педагогічна освіта: теорія і практика Психологія. Педагогіка

Науковий журнал

№ 41 (1) 2024

Свідоцтво про державну реєстрацію
електронного наукового фахового видання
ідентифікатор медіа — R40-04529, видане Національною
радою з питань телебачення і радіомовлення 30.05.2024 р.
(реєстрація)

Січень–червень

Рік заснування — 2001
Виходить двічі на рік

Електронне наукове фахове видання «Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка» включено до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»), у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук і доктора філософії (PhD) зі спеціальностей: 011 — «Освітні, педагогічні науки»; 012 — «Дошкільна освіта»; 013 — «Початкова освіта»; 015 — «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 р. № 886); 053 — «Психологічні науки» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 26.11.2020 р. № 1471)

Журнал індексується
в міжнародних бібліографічних базах
Google Scholar, Research Bible, Index Copernicus

Журнал підтримує політику відкритого доступу

Рекомендовано до друку Вченою радою Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 8 від 30.05.2024 р.)

У журналі публікуються розвідки, присвячені актуальним проблемам педагогіки і психології; результати фахових, теоретичних і експериментальних досліджень психологічної і педагогічної галузей освітянського напрямку наукового знання та методичного забезпечення педагогічного процесу за результатами наукових пошуків.

URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal>

ISSN 2311-2409 (Print)
ISSN 2412-2009 (Online)
DOI:10.28925/2311-2409.2024.41

Головна редакторка:

Паламар Світлана Павлівна,
кандидатка педагогічних наук,
старша наукова співробітниця (Україна).

Заступниця головної редакторки:

Хоружа Людмила Леонідівна,
докторка педагогічних наук, професорка (Україна).

Відповідальна секретарка:

Козир Маргарита Валентинівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна).

Технічна секретарка:

Билан Ольга Миколаївна (Україна).

Редакційна колегія:

Ляпунова Валентина Анатоліївна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Зданевич Лариса Володимирівна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Нежива Людмила Львівна,
докторка педагогічних наук (Україна);
Котенко Ольга Володимирівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Кизенко Василь Іванович,
кандидат педагогічних наук (Україна)
Варченко-Троценко Лілія Олександрівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Вембер Вікторія Павлівна,
кандидатка педагогічних наук (Україна);
Савенкова Ірина Іванівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Скрипник Тетяна Вікторівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Сергеєнкова Оксана Павлівна,
докторка психологічних наук (Україна);
Лозова Ольга Миколаївна,
докторка психологічних наук (Україна).

Іноземні члени редакційної колегії:

Смирнова-Трибульська Євгенія
(Smirnova-Trybulska Eugenia),
докторка габілітована, (Республіка Польща);
Малах Йозеф (Malach Josef),
доктор педагогічних наук (Чеська Республіка).
Пападопулос Ісаак М. (Papadopoulos Isaak M.),
доктор філософії, доцент кафедри педагогіки
та емерджентної грамотності,
Міжнародний грецький університет, Греція.

FOUNDER

BORYS GRINCHENKO
KYIV METROPOLITAN UNIVERSITY

Certificate of State Registration of Electronic Scientific Publication media identifier — R40-04529, issued by the National Council for Television and Radio Broadcasting on May 30, 2024. (registration)

The year of foundation: 2001
Frequency: semi-annual

Electronic Scientific professional publication “**Pedagogical Education: Theory and Practice. Psychology. Pedagogy**” is included in the List of Scientific Professional Publications of Ukraine (Category “B”), in which the results of dissertations for the degree of Doctor of Science and Doctor of Philosophy (PhD) can be published in the following specialties: 011 — “Educational, Pedagogical Sciences”; Pre-school Education”; 013 — “Primary Education”; 015 — “Professional Education (by specializations)” (approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 886 dated 02.07.2020); 053 — “Psychological Sciences” (approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1471 dated 26.11.2020)

The journal is indexed in
international bibliographic databases
Google Scholar, Research Bible, Index Copernicus

The journal supports open access policy

Recommended for publication by the Academic Council
of Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
(*Rec. № 8 dated 30.05.2024*)

The journal publishes intelligence on current issues of pedagogy and psychology; results of professional, theoretical and experimental researches of psychological and pedagogical branches of educational direction of scientific knowledge and methodical maintenance of pedagogical process by results of scientific researches.

URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal>

ISSN 2311-2409 (Print)
ISSN 2412-2009 (Online)
DOI:10.28925/2311-2409.2024.41

Pedagogical Education: Theory and Practice Psychology. Pedagogy

Scientific Journal

№ 41 (1) 2024

January — June

Chief editor:

Palamar Svitlana,
PhD in Pedagogical Sciences, Senior Research Fellow
(Ukraine).

Deputies Chief Editor:

Khoruzha Lyudmyla,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine).

Executive secretary:

Margaryta Kozyr,
PhD in pedagogy (Ukraine).

Technical secretary:

Olga Bylan (Ukraine).

Editorial board:

Lyapunova Valentina,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Zdanevych Larysa,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Nezhyva Lyudmyla,
Doctor of Pedagogical Sciences (Ukraine);
Kotenko Olga Volodymyrivna,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Kyzenko Vasyl,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Varchenko-Trotsenko Lilia,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Wember Victoria,
PhD in Pedagogical Sciences (Ukraine);
Savenkova Iryna,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Skrypnyk Tatyana,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Sergeenkova Oksana,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);
Lozova Olga,
Doctor of Psychological Sciences (Ukraine);

Foreign members of editorial board:

Smyrnova-Trybulska Eugenia,
Doctor Habilitat (Republic of Poland);
Malach Josef,
Doctor of Pedagogical Sciences (Czech Republic);
Papadopulos Isaak M.,
Assistant Professor, Department of Early Childhood
Education and Care, International Hellenic University
(Greece).

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

УДК 373.2.015.3:159.954].016:81'233
<https://doi.org/10.28925/2311-2409.2024.416>

Половіна О.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
бульвар І. Шамо, 18/2, 02094 м. Київ, Україна
o.polovina@kubg.edu.ua
ORCID ID 0000-0001-6021-5677

Стаднійчук М.,

аспірантка другого року навчання
кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
бульвар І. Шамо, 18/2, 02094 м. Київ, Україна
m.stadniichuk.asp@kubg.edu.ua
ORCID ID 0000-0002-9496-7401

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ

Анотація. У статті висвітлено актуальність проблеми недостатності або відсутності спілкування з дітьми третього року життя. Звернено увагу на велику кількість «екранних» дітей, позбавлених емоційного контакту з іншими людьми, що призводить до депривації особистості. Аргументовано значення спілкування як вирішального чинника розвитку. Проаналізовано наукові праці з питання дослідження та встановлено, що упродовж третього року життя відбувається удосконалення мовлення як засобу спілкування, водночас спілкування виступає необхідним чинником розвитку мовлення, прослідковується певний взаємозв'язок. З'ясовано джерело походження терміну «художньо-педагогічне спілкування», який набув поширення в практиці освітньої взаємодії з дітьми різних вікових категорій. Виокремлено та схарактеризовано особливості художньо-педагогічного спілкування з дітьми третього року життя: підвищена емоційність; задіяння всіх каналів сприймання (візуального, аудіального, кінестетичного); важливість мотивації до діяльності, що закладена в кожній дитині від народження і яка потребує певних умов для пробудження; мистецько-творча діяльність в основі (художньо-продуктивна, музична, елементарна театралізована). Наведено позитивний іноземний досвід взаємодії з дітьми раннього віку, в основі якого ознайомлення дітей з творами мистецтва, експериментування з матеріалами для творчості й розвиток сенсорної сфери. На підставі схарактеризованих особливостей сформульовано авторське визначення терміну «художньо-педагогічне спілкування з дітьми третього року життя» як засобу розвитку творчих здібностей. Зроблені висновки та намічено перспективи подальшого дослідження.

Ключові слова: діти третього року життя; діти раннього віку; педагогічне спілкування; спілкування; творчі здібності; художньо-педагогічне спілкування.

© Половіна О., Стаднійчук М., 2024

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024

Вступ. Актуальність досліджуваного питання обумовлюється наявністю суперечностей. Зокрема, науковці пропагують сучасний методичний інструментарій для освітньої взаємодії з дітьми третього року життя (в тому числі мистецько-творчої), натомість практики продовжують його нівелювати, застосовуючи формальні методи, прийоми й засоби, не орієнтуючись на реальні потреби дітей цієї вікової категорії.

З одного боку потреба у спілкуванні дітей третього віку є «ненаситною»: воно є засобом розвитку мовлення й створює позитивне емоційне тло. Проте, в реальному житті маємо велику кількість «екранних» дітей, які вже з раннього віку долучені дорослими до перегляду низькопробного контенту, й розвиток мовлення таких дітей значно сповільнюється.

Освітня взаємодія з дітьми третього року життя має спрямовуватися на набуття власного досвіду шляхом спроб, які можуть бути помилковими, але без яких не сформується потрібна навичка. Не припустимими є будь-які зразки, шаблони, стереотипи, оскільки вони знищують творче начало й продукують репродуктивний примітив. Проте, на практиці ми дуже часто спостерігаємо вивішену в ряд кількість однакових робіт пропорційну кількості дітей в групі, чим педагог робить формальні акценти лише на результат, не зважаючи на єдиний важливий для розвитку дітей процес.

Мета статті: висвітлити потенційні можливості художньо-педагогічного спілкування як засобу розвитку творчих здібностей дітей третього року життя.

Завдання статті: проаналізувати наукову літературу з питання дослідження; дослідити особливості художньо-спілкування з дітьми третього року життя; сформулювати визначення поняття «художньо-педагогічне спілкування з дітьми третього року життя».

Аналіз сучасних досліджень. Питання важливості спілкування на сучасному етапі досліджували вчені: І. Бех, О. Кононко, В. Кочерга, В. Москалець, С. Ладивір, Т. Піроженко та інші. Зокрема, В. Кочерга (Кочерга, 2003) зазначає, що діти, які позбавлені утробного спілкування, в житті значно відрізняються від своїх однолітків: вони замкнуті, пасивні, не йдуть на контакт, мало чим цікавляться. Згідно наукових висновків В. Москальця дитина, з якою не спілкуються від народження до «критичного в цьому вимірі віку — до трьох років», ніколи не заговорить, у неї не сформується свідомість, вона не стане особистістю (Москалець, 2021).

Нам суголосні думки О. Кононко в контексті того, що сучасна дитина живе в інших умовах, будь-які гаджети є цілком природними (Кононко, 2018). Водночас, діти вже з раннього віку знаходяться у великій кількості інформації, стикаються

з технічними досягненнями, що спричиняє зменшення безпосереднього емоційного контакту з іншими людьми. Сучасні батьки, а часто й педагоги, намагаються «напхати» дитину інформацією, позбавляючи спілкування, а мовлення, яке діти раннього віку вимушені чути через екран, позбавлене необхідних емоцій. В умовах сьогодення залишається сучасною думка Я. Корчака про те, що «спілкування з дітьми нас обтяжує... Тому що мусимо опускатися до їхніх уявлень. Опускатись, нахилитись, згинатись, стискатись. Поміляється. Не від цього ми стомлюємось. А від того, що треба підніматись, зводитись навшпинець, тягтись. Щоб не образити» (Корчак, 2018).

Недостатність спілкування або його відсутність призводить до деформації особистості. Спілкування з дітьми раннього віку, в тому числі з дітьми третього року життя, покликане дарувати радість, воно повинне мати характер практичного співробітництва, співпереживання, обміну емоціями. Ми є суголосними з С. Ладивір (2013): підходи до дитини, в яких вона лише «об'єкт педагогічних впливів» мають бути викорінені, та з Г. Корінною (2018): за межами спілкування неможливо задовольнити потреби, що пов'язані «з потягом до самовираження, самореалізації і самоствердження».

Особливості спілкування з дитиною третього року життя висвітлені в працях А. Богуш (2009, 2021), Н. Гавриш (2009), І. Луценко (2013), І. Товкач (2006). Третій рік життя — період найінтенсивнішого розвитку мовлення дитини, як активної, так і пасивної його складової. Оскільки предметно-маніпулятивна діяльність протягом третього року життя є провідною й дитина активно пізнає функції предметів, з якими взаємодіє, у неї виникає цілком природна потреба у спілкуванні.

Аналіз наукового доробку І. Беха дає можливість зробити висновок, що особистісно розвиваюча функція мовленнєвого спілкування відіграє домінуючу роль, саме тому його називають педагогічним спілкуванням або педагогічним діалогом. Відповідно, мова йде не просто про спілкування, а про таку взаємодію, де два суб'єкти займають різні позиції: педагог виступає носієм і транслятором певних цінностей, а дитина повинна ними оволодіти. В контексті питання, яке досліджуємо, ми використовуємо авторський термін «художньо-педагогічне спілкування» О. Половіної (2007), аналіз наукових праць якої доводить, що спілкування має здатність створювати найсприятливіші умови для самовираження дитини, яке знаходить свій найбільший прояв саме у творчій діяльності.

Виклад основного матеріалу. Третій рік життя — найбільш сензитивний період для розвитку мовлення: дитина засвоює граматичну будову мовлення, словниковий запас збагачується май-

же всіма частинами мовлення (іменниками, прикметниками, дієсловами, прислівниками, прийменниками), в мовленні з'являються порівняння та епітети, іменники множини та однини, продовжується засвоєння речення тощо. Прослідкову-

ємо взаємозв'язок: мовлення виступає засобом спілкування, але водночас його розвиток неможливий без спілкування. Особливості спілкування з дитиною третього року життя представлені нами на *рисунок 1*.

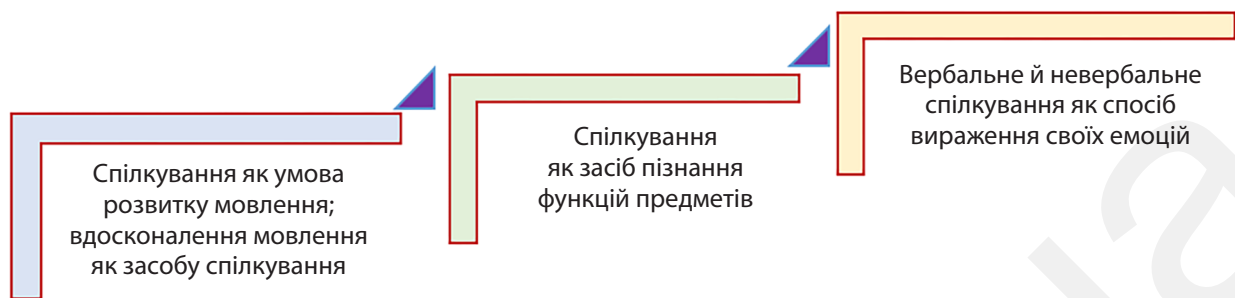

Рис. 1. Особливості спілкування дитини третього року життя

Наші погляди є суголосними з вченими (Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія, 2021) в контексті того, що взаємодія з дітьми раннього віку, в тому числі третього року життя, передбачає «уміння дорослого розмовляти з дітьми, а не тільки говорити їм, чути й аналізувати почуте, вчасно й адекватно реагувати. Вихователь дітей раннього віку має спонукати дітей до активної мовленнєвої комунікації, спонукати їх власну мовленнєву активність».

О. Половіна (2007) використала поняття художньо-педагогічного спілкування та розглянула його можливості як «особливої, емоційно зорієнтованої форми спілкування на основі мистецько-творчої діяльності» з дітьми старшого дошкільного віку. В подальшому цей термін (мистецьке або арт спілкування як його синоніми) набув поширення в теорії та практиці освітньої взаємодії з дітьми різних вікових категорій. В контексті нашого дослідження мова йде про дітей третього року життя. Тому, важливо з'ясувати, які особливості має художньо-педагогічне спілкування з дітьми цієї вікової категорії.

Художньо-педагогічне спілкування з дітьми третього року життя відрізняється своєю емоційністю. Насолода від діяльності — основний емоційний стан дитини раннього віку. Відповідно, усі прийоми та методи мають бути спрямовані на задоволення цього стану. Підтвердження цього знаходимо у працях І. Беха: «Щоб естетичний образ був повноправним репрезентатом художнього розвитку особистості, він має бути пронизаний естетичними переживаннями» (Бех, 2012). Також дітям третього року життя властиве почуття емпатії: співпереживання, перенесення власних почуттів на інших персонажів (Половіна, Кондратець, 2022).

Художньо-педагогічне спілкування з дітьми третього року життя потребує максимально-

го задіяння всіх каналів сприймання інформації (візуального, аудіального, кінестетичного), оскільки провідною функцією дитини третього року життя є сприймання. Дитина повинна мати можливість не просто дивитися, а споглядати, не торкатися, а обстежувати, не слухати, а вслухатися. Через власний досвід дитина пізнає довкілля, тому завдання педагога під час художньо-педагогічного спілкування створити простір (предметну й комунікативну його компоненту), у якому дитина матиме можливість максимально набути такого досвіду за такий період часу, який є оптимальним для неї.

Для дитини третього року життя під час художньо-педагогічного спілкування важливою є мотивація до діяльності. Ненаситне бажання пізнавати цей світ вже є певною мотивацією, що закладена в дитині природою. Педагогу потрібно створити умови для пробудження інтересу, надати можливість експериментувати з різноманітними матеріалами для творчості й вербально супроводжувати таку діяльність, використовуючи певні елементи провокативних дій. Це найбільш доцільний метод художньо-педагогічного спілкування з дітьми цієї вікової категорії.

Наприклад, дорослий витягує сенсорну скриньку і пропонує дитині заглянути в середину, супроводжуючи свої дії словами: «А що у цій скриньці? Чуєш, як таракотить? Що це може бути? Може іграшка? Може зернятка? Може туди забралась мишка? Нумо погляньмо». Наведемо інший приклад: педагог приносить у групову кімнату іграшку, виготовлену власноруч (*рисунок 2*), зі словами: «Діти, погляньте, що я знайшла, коли поспішала до вас? А що це? А якого воно кольору? А чому воно таке велике? Ой, а в ньому хтось живе. А хто це може бути? Нумо знайомитись...». Тобто, основою мистецько-творчої діяльності є сенсорно-пізнавальна діяльність дітей й активізація мовлення дітей під час такої діяльності.

Рис. 2. Авторська іграшка «Яблуко і гусінь»

Ще однією особливістю художньо-педагогічного спілкування з дітьми третього року життя є те, що воно завжди базується на певній художньо-продуктивній або музичній, або елементарній театралізованій діяльності. Згідно з науковими поглядами О. Половіної художньо-продуктивна діяльність поділяється на вільне малювання (free painting), пластичне образотворення та елементарне конструктивне образотворення (Половіна, 2022). Вільне малювання починається з каракуль на будь-яких поверхнях будь-якими матеріалами, що залишають слід, й через які дитина передає власні емоції та досвід пізнання довкілля. Для пластичного образотворення прийнятними вважаємо природні матеріали (солоне тісто, глина, сніг, пісок). А для елементарного конструктивного образотворення можуть бути використані корки від пластикових пляшок, клаптики тканин, шнурки, прищіпки тощо, будь-який матеріал, в основі якого предметно-маніпулятивна та, відповідно, предметно-перетворювальна діяльність. Художньо-педагогічне спілкування під час такої діяльності є емоційно-зорієнтованим та носить невимушений характер. Вона інтегрується в різні фрагменти життєдіяльності дітей як у закладі дошкільної освіти, так і вдома: у прогулянку (ліплення пасочок — пластичне образотворення), у побутову діяльність (малювання сиропом або варенням у тарілці з кашею — вільне малювання), під час підготовки до сну (заколювання ляльки з наспівуванням колискової — елементарна музична й театралізована діяльність). Дорослий не повинен стримувати дитячу уяву. Єдиним правилом є лише безпека дітей.

З огляду на зазначене, особливістю художньо-педагогічного спілкування з дітьми третього року життя є відсутність часових обмежень щодо його тривалості. Вона диктується умінням дорослого мотивувати дитину до спілкування разом з мистецько-творчою діяльністю та бажаннями конкретної дитини: дитина може взагалі не проявити інтересу або зацікавитись на короткий

проміжок часу, або художньо-педагогічне спілкування може тривати й декілька днів.

В контексті дослідження цього питання для нас цінним є досвід Наваррського університету (Іспанія): проєкт «Дитячий музей», основною метою якого було спілкування з дітьми раннього віку (до 3 років) за матеріалами, представленими мистецьким музеєм, та презентація різних мов дитинства, під якими розумівся розвиток творчих здібностей різними засобами. Враховуючи ранній вік дітей та зовнішні умови (запровадження карантинних заходів), у зв'язку з чим діти не в змозі були відвідати мистецький музей безпосередньо, музей «прийшов» до дітей: вони мали можливість працювати з набором матеріалів, в який входили твори літератури (казки, складені за сюжетом картин) та твори сучасного образотворчого мистецтва, надані музеєм, а також різноманітні шумові музичні інструменти, «суніа з скарбами», яка вміщувала предмети різної фактури для розвитку сенсорної сфери. Діти мали можливість взаємодіяти з усім представленим матеріалом та займатися мистецько-творчою діяльністю, як індивідуальною, так і колективною. Результати дослідження показали ефективність такої взаємодії, оскільки діти були максимально зацікавлені, отримували позитивні емоції, багато експериментували з наданими матеріалами (англ. Barrio Fernández Teresa, Fernando Echarri, Sara Urra Nieva and Laura Oteiza Gurucharri, 2022). Таким чином, цей приклад ще раз доводить, що для дітей раннього віку емоційна складова та мотивація до творчої діяльності відіграють вирішальну роль. Розвиток сприймання та засвоєння сенсорних еталонів є основою формування творчих здібностей.

Враховуючи викладене, пропонуємо таке визначення художньо-педагогічного спілкування з дітьми третього року життя:

художньо-педагогічне спілкування з дітьми третього року життя — це форма освітньої взаємодії з дітьми раннього віку, яка складається з двох основних компонентів (діяльнісної й комунікативної) та має на меті створення дорослим емоційно-позитивно спрямованого простору, у якому дитина вправляється в різних елементарних техніках мистецько-творчої діяльності оптимально для неї кількість часу на основі самостійних маніпуляцій із зображувальним матеріалом, театральним реквізитом, дитячими шумовими інструментами тощо. Визначальним під час такої діяльності є процес, а не результат.

Висновки. Отже, було проаналізовано наукову літературу з питання дослідження та виокремлено особливості художньо-педагогічного спілкування з дітьми третього року життя: 1) воно є умовою розвитку мовлення та засобом пізнання функцій предметів; 2) таке спілкування відрізняється своєю емоційністю та потребує максимального задіяння всіх каналів сприймання інформації.

ції дитиною; 3) під час художньо-педагогічного спілкування важливою є мотивація до діяльності; 4) художньо-педагогічне спілкування з дітьми третього року життя завжди базується на певній художньо-продуктивній або музичній, або елементарній театралізованій діяльності; 5) часові обмеження щодо тривалості художньо-педагогічного спілкування відсутні. На підставі викла-

деного було сформульовано визначення поняття «художньо-педагогічне спілкування з дітьми третього року життя».

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в експериментальній перевірці можливостей художньо-педагогічного спілкування в контексті розвитку творчих здібностей дітей третього року життя.

ДЖЕРЕЛА

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку. Київ: «Академвидав», 2012. 256 с.
2. Богущ А. М., Гавриш Н. В., Саприкіна О. В. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку. Київ: Видавничий дім «Слово», 2009. 408 с.
3. Богущ А. М., Маліновська Н. В. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2021. 336 с.
4. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: *монографія*. С. А. Василюєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна. за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький: ІМЕКС-ЛТД, 2021. 226 с.
5. Кононко О. Л. Психолого-педагогічні аспекти розвитку особистості в ранньому дитинстві: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. В. Гоголя, 2018. 255 с.
6. Корінна Г. О. Значення та роль спілкування у формуванні особистості дитини в дошкільному дитинстві. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Том 1. Випуск 1. С. 94–99.
7. Корчак Я. Коли я знову стану малим. К.: «Знання», 2018. 191 с.
8. Кочера О. В. *Початок життя — становлення творчості*. К.: Кобза, 2003. 256 с.
9. Ладивір С. О. Радість розвитку. Взаємодія дорослого з дитиною. К.: «Шкільний світ», 2013. 128 с.
10. Луценко І. О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватися. Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. К.: Світич, 2013. 208 с.
11. Москалець В. П. Функціонування і розвиток свідомої здатності у спілкуванні, грі, художній діяльності. Психологія і суспільство. 2021. № 1 (83). С. 117–131. URL: <https://doi.org/10.35774/pis2021.01.117>
12. Половіна О. А. Формування естетичного ставлення до природи засобами образотворчого мистецтва у старших дошкільників (на матеріалі ознайомлення з пейзажним живописом). [Дис. кан. пед. наук, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова]. 2007.
13. Половіна О. А., Кондратець І. В. Артсвіта дітей раннього віку: аспекти психолого-педагогічного супроводу. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2022. 38 (2). URL: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.3812>
14. Товкач І. Є. Як розвивати мовлення наймолодших. Палітра педагога. 2006. № 4. С. 3–6.
15. Barrio Fernández, Teresa, Fernando Echarri, Sara Urra Nieva, & Laura Oteiza Gurucharri. *The «Kids' Museum» Project Goes to the Mater Dei School: Assessment of an Educational Project Aimed at the First Cycle of Early Childhood Education (0–3 Years Old)*. The International Journal of Early Childhood Learning. 2022. № 30(1). С. 1–12. URL: <https://doi.org/10.18848/2327-7939/CGP/v30i01/1-12>

REFERENCES

1. Bekh I. D. (2012). *Osobystij u prostori dukhovnogho rozvytku* [Personality in the space of spiritual development]. Kyjiv: «Akademvydav». 256 s. [in Ukrainian]
2. Boghush A. M., Ghavrysh N. V., & Saprykina, O. V. (2009). *Teorija i metodyka rozvytku movlennja ditej rannjogho viku* [Theory and methods of speech development of young children]. Kyjiv: Vydavnychyj dim «Slovo». 408 s. [in Ukrainian]
3. Boghush A. M., & Malinovsjka N. V. (2021). *Metodyka rozvytku movlennja ta navchannja ridnoji movy ditej rannjogho i doshkiljnogho viku* [Methods of speech development and teaching of the native language of children of early and preschool age]. Kyjiv: Vydavnychyj dim «Slovo». 336 s. [in Ukrainian]
4. *Vykhovannja ditei rannoho viku v zakladakh doshkilnoi osvity riznykh typiv: monohrafiia* [Education of young children in preschool education institutions of various types: monograph]. (2021) S. A. Vasylieva, N. V. Havrysh, V. V. Rahozina. za nauk. red. N. V. Havrysh. Kropyvnytskyi : IMEKS-LTD. 226 s. [in Ukrainian]
5. Kononko O. L. (2018). *Psykhologho-pedagoghichni aspekty rozvytku osobystosti v rannjomu dytynstvi: navch. posib*. Nizhyn: NDU im. M. V. Ghogholja, [Psychological and pedagogical aspects of personality development in early childhood]. 255 s. [in Ukrainian]

6. Korinna Gh. O. (2018). Znachennja ta rolj spilkuvannja u formuvanni osobystosti dytyny v doshkiljnomu dytynstvi [The importance and role of communication in the formation of the child's personality in preschool childhood]. *Naukovyj visnyk Khersonskogo derzhavnogo universytetu*. Tom 1. Vypusk 1. S. 94–99. [in Ukrainian]
7. Korchak Ja. (2018). Koly ja zнову stanu malenjkym [When I'm little again]. K.: «Znannja». 191 s. [in Ukrainian]
8. Kochergha O. V. (2003). Pochatok zhyttja — stanovlennja tvorchosti [The beginning of life is the formation of creativity]. K.: Kobza .256 s. [in Ukrainian]
9. Ladyvir S. O. (2013). Radistj rozvytku. Vzajemodija doroslogho z dytynju. Shkilnyj svit [The joy of development. Interaction between an adult and a child]. K.: «Shkilnyj svit». 128 s. [in Ukrainian]
10. Lucenko I. O. (2013). Dytyna i doroslyj: vchymosja spilkuvatysja. Ghotujemosja do movlennjevogho spilkuvannja z doshkilnykamy [Child and Adult: Learning to Communicate. Preparing for speech communication with preschoolers]. K.: Svitych .206 s. [in Ukrainian]
11. Moskalec V. P. (2021). Funkcionuvannja i rozvytok svidomoji zdatnosti u spilkuvanni, ghri, khudozhnij dijalnosti. Psykholohija i suspiljstvo [Functioning and development of conscious ability in communication, play, artistic activity]. № 1 (83). S. 117–131. URL: <https://doi.org/10.35774/pis2021.01.117> [in Ukrainian]
12. Polovina O. A. (2007). Formuvannja estetychnogho stavlennja do pryrody zasobamy obrazotvorchogho mystectva u starshykh doshkilnykiv (na materialy oznajomlennja z pejzaznym zhyvopysom) [Formation of an aesthetic attitude to nature by means of fine arts in older preschoolers (on the material of familiarization with landscape painting)]. [Dys. kan. ped. nauk, Nacionalnyj pedagoghichnyj universytet imeni M. P. Draghomanova]. [in Ukrainian]
13. Polovina O. A., & Kondratec I. V. (2022). Artosvita ditej rannjogho viku: aspekty psykholohogho-pedagoghichnogho suprovodu [Art education of young children: aspects of psychological and pedagogical support]. *Pedagoghichna osvita: teorija i praktyka*. 38 (2). URL: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.3812> [in Ukrainian]
14. Tovkach I. (2006). Jak rozvyvaty movlennja najmolodshykh [How to develop the speech of the youngest]. *Palitra pedagogha*. № 4. S. 3-6. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/14787/1/I_E_Tovkach_Yak_rozvuvatu_movlenia_naimolodshuch.pdf [in Ukrainian]
15. Barrio Fernández, Teresa, Fernando Echarri, Sara Urrea Nieva, & Laura Oteiza Gurucharri (2022). The “Kids’ Museum” Project Goes to the Mater Dei School: Assessment of an Educational Project Aimed at the First Cycle of Early Childhood Education (0–3 Years Old). *The International Journal of Early Childhood Learning*. № 30(1). 1-12. URL: <https://doi.org/10.18848/2327-7939/CGP/v30i01/1-12> [in English]

Polovina O., Stadniichuk M.

FEATURES OF ARTISTIC AND PEDAGOGICAL COMMUNICATION AS A MEANS OF DEVELOPING CREATIVE ABILITIES OF CHILDREN OF THE THIRD YEAR OF LIFE

Abstract. *The article highlights the urgency of the problem of insufficiency or lack of communication with children of the third year of life. We noticed a large number of “on-screen” children deprived of emotional contact with other people. This leads to the deprivation of the individual. We argue the importance of communication as a decisive factor of development. Also in this article, we analyzed scientific papers on the research and found that during the third year of life, speech as a means of communication improves, and communication is a necessary factor in the development of speech. We have found out the source of the term “artistic and pedagogical communication”, which has become widespread in the practice of educational interaction with children of different categories. The features of artistic and pedagogical communication with children of the third year of life singled out and characterized. These include increased emotionality; involvement of all channels of perception (visual, auditory, kinesthetic); the importance of motivation for activities that are inherent in every child from birth and that require certain conditions for awakening; artistic and creative activity at the base (artistically productive, musical, elementary theatrical). A positive foreign experience of interaction with young children presented, which based on the acquaintance of children with works of art, experimentation with materials for creativity and the development of the sensory sphere. Based on the described features, we formulated the author's definition of the term «artistic and pedagogical communication with children of the third year of life» as a means of developing creative abilities, drew conclusions and outlined the prospects for further research.*

Key words: *children of the third year of life; young children; pedagogical communication; Communication; creativity; artistic and pedagogical communication.*

Стаття надійшла до редакції 12.04.2024

Прийнято до друку 26.04.2024